

se domnívám — mám možnost zvětšovat postupně své znalosti a pozvedat je ponenáhlu k nejvyššímu stupni, jakého jim dovolí dosáhnout prostřednictvím mého ducha a krátké trvání mého života. Neboť jsem s její pomocí sklídl již takové ovoce, že, ačkoli v soudech o sobě snažím se klonit vždy spíše k nedůvěře než k domýšlivosti, a ačkoli se mně, pohlížejícímu zrakem filozofa na rozličné činy a podnikání všech lidí, zdá téměř vše marným a neúčelným, přece neustávám pocíťovat svrchované zadostiučinění nad pokrokem, jež jsem podle svého mínění již učinil v hledání pravdy, a nabývat takových nadějí do budoucnosti, že, je-li mezi zaměstnáními lidí, to jest pouhých lidských tvorů,⁵ nějaké podstatně dobré a důležité, odvažují se věřit, že je jím ono zaměstnání, které jsem si vyvolil.

Přesto je možno, že se mýlím, a že to, co pokládám za zlato a diamanty, je jen trochu mědi a skla. Víím, jak podléháme omylům v těch věcech, které se nás týkají; a kterak nám mají být podezřelé úsudky našich přátel, jsou-li v náš prospěch. Avšak přece velmi rád naznačím v této rozpravě, jaké jsou cesty, kterými jsem se bral, a znázorním svůj život jako na obraze, aby jej mohl každý posoudit, a abych já, zvěda z obecného mínění úsudky o něm, měl v tom nový prostředek poučit se, prostředek, jež připojím k oněm, kterých obvykle užívám.

A tak mým úmyslem není učit zde metodě, již musí každý následovat, aby správně vedl svůj rozum, nýbrž toliko ukázat, jakým způsobem jsem se snažil vést svůj rozum. Ti, kteří se osmělují dávat předpisy, musí se pokládat za obratnější těch, jimž je dávají, a chybí-li v nejmenším, jsou pro to hodni důtky. Já však, předkládaje tento spis jen jako historii, nebo, chcete-li raději, jako bajku,⁶ kde vedle několika příkladů, hodných napodobení, naleznete možná také mnoho jiných, kterých není záhodno následovat, doufám, že bude aspoň někomu užitečný, neškodě nikomu, a že mi budou všichni vděční za mou upřímnost.

Byl jsem vychován v oborech humanitních⁷ od svého dětství, a ježto mi dokazovali, že jimi lze dosáhnouti jasně a bezpečně znalosti všeho, co je užitečné pro život, měl jsem svrchovanou touhu, osvojit si je. Avšak ihned, jakmile jsem dokončil celé ono studium, po němž býváme obvykle přijati mezi učené, změnil jsem úplně své

mínění. Neboť jsem se viděl obtížen tolika pochybami a omyly, že se mi zdálo, jako bych byl nic nevytěžil ze své snahy vzdělat se, ledaže jsem odkrýval stále více svou nevědomost. A přece jsem byl na jedné z nejslavnějších škol v Evropě, kde, jak jsem si myslil, musí být učení muži, jsou-li vůbec kde na zemi; naučil jsem se tam všemu, čemu se učili druzí; ba dokonce, nespokojiv se vědami, jimž nás učili, přečetl jsem všechny knihy, jednající o oněch vědách, pokládáných za nejzvláštnější a nejvzácnější,⁸ jež mi mohly padnout do rukou; při tom jsem znal úsudky, jež měli jiní o mně, a nepozoroval jsem, že by mne byli stavěli pod mé spolužáky, ačkoli byli již mezi nimi někteří, určení k tomu, aby vyplnili místa našich učitelů; a konečně naše století mi připadalo stejně kvetoucí a bohaté znamenitými duchy, jako kterékoli předcházející. Proto jsem si dovolil posuzovat ostatní podle sebe a domnívat se, že nebylo na světě doktríny takové, v jakou mi předtím dávali doufat.

Neustával jsem však cenit si cvičení, jimiž se zaměstnávají ve školách. Uznával jsem, že jazyky, jimž se tam učí, jsou potřebné pro porozumění starým knihám; že půvabnost bajek probouzí ducha; že paměťhodné činy dějinné povznášejí ducha, a že, jsouce čteny obzřetně, pomáhají tvořit úsudek; že četba dobrých knih je jako rozmluva s nejnadanějšími lidmi minulých století, kteří byli jejich autory; a dokonce jako rozmluva vybraná, v níž nám odkrývají toliko nejlepší ze svých myšlenek; že výmluvnost má nesrovnatelnou moc a krásu; že v poezii jsou velmi rozkošné jemnosti a půvaby; že matematika má velice bystré nálezky, jež mohou být nadmíru užitečné jak pro uspokojení zvědavých, tak pro usnadnění všech umění, a mohou ulehčit lidskou práci; že spisy, pojednávající o mravech, obsahují mnoho pouček a mnoho napomenutí k ctnosti, jež jsou nesmírně užitečná; že teologie učí dosáhnouti nebe; že filozofie podává prostředek, jak mluvit pravděpodobně o všech věcech a budit obdiv méně učených; že práva, medicína a ostatní vědy přinášejí pocty a bohatství těm, kdož je pěstují; a konečně, že je dobré všechny je prozkoumat, i nejpověřivější a nejklamnější, abychom poznali jejich pravou hodnotu a vyhnuli se ošálení.

Než domníval jsem se, že jsem věnoval již dosti času jazykům; a rovněž dosti četbě starých knih a jejich historiím i bajkám. Neboť